

ERINDRINGER FRA DEN NORSKE PATOLOG- FORENINGS HISTORIE

Av LEIV KREYBERG

Jeg vil ikke legge skjul på at da jeg fikk anmodningen om å gi festoversikten over våre fags utvikling i de siste femti år, gjorde denne æresbevisning meg meget glad. Men — jeg vil heller ikke legge skjul på at gleden var tilblandet med en god porsjon bekymring, — og denne siste er ikke mindre i dette øyeblikk, da jeg skuer ut over så mange lærde kolleger, hvis samlede lux-enheter gjør mitt eget lys verdig til å settes under den berømte skjeppe, — som jeg forøvrig aldri har opplevet å se anvendt i praksis.

Jeg har forlenget vært klar over at jeg for 50-årsperioden bør holde meg til de første 25 år, hvor jeg ennå er én av de overlevende med første hånds observasjoner, mens det er mange som er betydelig bedre orientert om den annen halvperioden. Videre blir kontrasten, og dermed bildet av utviklingen, til i dag så meget større ved et slikt valg.

Den norske Patologforening oppsto som en følge av de skandinaviske kongresser. Ut av noen inspirerende møter, i 1917 i Uppsala (Quensel) og 1919 i Lund (Forsman), hvor også Fibiger (København) og Harbitz (Kristiania) tok del, ble den første Skandinaviske Patolog-Kongress holdt i Stockholm 1921.

Den neste ble holdt i Oslo i 1923, og Den norske patologforening sto da som vert med professor Harbitz som formann, og Georg Lützw-Holm som sek-

retær. I årene som kom var det en «liten» forening med sin selvskevne formann, og med sekretærer fra formannens nærmeste medarbeiderkrets. Jeg skal ikke gå inn på foreningens historikk. I «Magasinet» for 1930-årene finner man en rekke møtereferater, — men protokollene og dokumentmaterialet forøvrig fra den første tiden ble «tatt av vinden» en høstkveld adskillige år senere.

Jeg vil heller forsøke å gi et kort riss av den lokale situasjon når det gjaldt patologien i vårt land ved stiftelsestiden.

Det er verd å merke seg at de to hoved-disipliner, den patologiske anatomi og bakteriologien i vårt foreningsliv slo følge fra første stund av, til tross for de meget forskjellige røtter og de særegne utviklingstendenser.

Det ledende patologisk-anatomiske institutt var selvsagt Rikshospitalets, det eneste med universitets-status og egen lærestol, — en prosekterstilling fra 1858 og professorat fra 1866.

Ved foreningens stiftelse var Francis Gottfred Harbitz professor. Han var en entusiastisk og erfaren morfolog som hver morgen presis klokken åtte fantes på laboratoriet beskjeftiget med forberedelsene til dagens obduksjoner. Til hjelp hadde han to legeassistenter, «amatørpatologer», i sin daværende stilling for å meritere seg i andre fag. Der var to kvinnelige og to mannlige preparanter. Det var denne stab som dekket rutineaktiviteten, — og det var denne samme stab man måtte ty til ved vitenskapelige arbeider. I tillegg var der en kvinnelig tekniker betalt av «privat-diagnostikken». Hertil kom så en universitetsprosektor som ledet de mikroskopiske kursene, men han levde tilsynelatende sitt eget liv fjernt fra den felles rutine, som han formelt ikke hadde noe med. Til 1920 var Arent de Besche prosektor, avløst av Georg Waaler i 1924.

Ved Ullevål sykehus var der likeledes et patologisk-anatomisk laboratorium med en prosektor-overlege og to legeassistenter, som også her tok stillingene som utdannelse for andre fag. Sjef her var Edv. Heiberg Hanssen til 1926, — han var samtidig sjef også for den dermatologiske avdeling! Han ble avløst av Ole Berner som kom fra en 18-års tjeneste ved Anatomisk Institutt.

Der hersket fra midten av 1920-årene en livlig antagonisme mellom de to Oslo-instituttene ledere, noe enhver fremdeles kan følge med i gjennom de tallrike innlegg i «Magasinet» og i dagspressen. Dette var selvsagt til stor underholdning for den samlede medisinske verden i de dager, og striden virket stimulerende og befruktende til faglig innsats. H a r b i t z, uforstyrrelig, mineløs som bysten av en romersk imperator; B e r n e r, urolig, temperamentsfull, sterkt retorisk. Det var i sannhet to meget forskjellige karakterer.

I denne perioden fantes rett som det var på programmet i Det medisinske selskab demonstrasjon av patologisk-anatomiske rariteter, «spesimina». De ble sendt rundt, organene i lave trefat og hjerner i spesielle skåler med høy stett, hva der en gang forledet L a a c h e til å omtale H a r b i t z «som en annen konditor».

I Bergen var «Gades Institutt» åpnet et 10-år i forveien, og her hersket M a g n u s H a a l a n d med sine «Gade-gutter», som det første året gjorde tjeneste ved den patologisk-anatomiske, det annet år ved den serobakteriologiske avdeling. H a a l a n d hadde en bred utdannelse fra mange års opphold utenlands. Noen assistenter arbeidet der i lengre tid, og herfra ble der utdannet flere senere spesialister i fagene: T h j ø t t a, S k a j a a, K r e y b e r g, S w e n s s o n og V o g e l s a n g. Et bilde fra den tiden erindrer jeg særlig godt. Det var 2. januar 1923, dagen for min tiltreden, jeg ble høytidelig mottatt, kritisk iaktatt og fikk så utlevert en fargeblyant, rød i den ene og blå i den andre enden, en Faber HB blyant, 12 stål pennesplitter og et viskelær, med streng formaning om å ta vel vare på sakene.

Senior-assistenten var i tillegg Epidemilege for Vestlandet og «sivil» Militærhygieniker ved IV-Divisjon, hva der medførte årlig fremmøte ved kur hos generalen på Bergenhus første nyttårsdag.

Ved laboratoriet var der én kvinnelig tekniker som laget snittene, kombinert med arbeidet som kassererske og sekretær, — dog ikke for assistentene, — de måtte klare seg selv. Hertil én mannlig laborant og én dyrepasser.

I Trondheim var der en treenighet, — en overlege-prosektor F i n H o l m s e n som var klinisk sjef for medisinsk avdeling, tuberkuloseavdelingen og epidemiavde-

lingen ved sykehuset, patologisk anatom og sero-bakteriolog. Han ble i 1925 avløst av N. V. S w e n s s o n.

I Oslo ble miljøet beriket med en kunnskapsrik og fin veterinærpatolog ved Norges Landbrukshøiskole, professor P e r T u f f, som ofte deltok i våre møter. Veterinærhøiskolen kom ikke i virksomhet før 1935, og sykdom, død og vikariater preget det patologisk-anatomiske institutt helt til A n t o n J. B r a n d t ble regulær professor i 1941. Ved Tannlegehøiskolen virket østerikeren K a r l H ä u p l i den periode som omtales her.

En egen stilling inntok F. G. G a d e, — utdannet som patolog med bred europeisk skoloring. Han konkurrerte i sin tid med H a r b i t z om professoratet, men ble slått ut av sin egen konsitusjonelle og miljøbestemte entusiasme, hans forelesninger tok liksom ingen ende. Han var en økonomisk uavhengig mann, — og dertil syk. Det var bakgrunnen for hans donasjon til fødebyen, det institutt ved Haukeland sykehus som bærer hans navn. Senere var han i mange år redaktør av «Magasinet» og sekretær i Lægeforeningens «Kreftkomité».

En særstilling inntok også H. P. L i e ved Pleiestiftelsen for Spedalske i Bergen. Tro mot tradisjonen dyrket han også sin patologi ved siden av sitt kliniske arbeide med de spedalske.

Mens den patologiske anatomi i vårt land hadde sin rot i de tradisjonelle kontinentale skoler, fulgte sero-bakteriologien en noe forskjellig og uregelmessig utvikling.

Den konvensjonelle bakteriologi ble knyttet til Universitetets hygieniske institutt under professor A x e l H o l s t. For H o l s t var imidlertid bakteriologien en bisak, det var hygienen, særlig ernæringsproblemene som var hans hovedinteresse. Bakteriologien ble ivaretatt av en dosent, først H a r a l d M a t h i a s G r a m, og fra 1920 av A r e n t d e B e s c h e, som vesentlig arbeidet med allergiproblemer, og hvor han gjorde en betydelig innsats.

Til samme institutt ble knyttet det sivile medisinalvesens egne laboratorier, blandt annet med en Statens epidemi- og karantenelege, som hadde å bistå, først og fremst de offentlige leger med undersøkelser for å lette diagnosen og avgjøre smittefare etter Sundhetsloven og Tuberkuloseloven. Det var særlig undersøkelser med henblikk på difteri, tyfoidefeber og tuberkulose som var aktu-

elle. Den første epidemilege Gram ble i 1919 avløst av P. M. Holst, som var i stillingen til 1934, da han igjen ble avløst av Martin Tesdal.

I 1892 ble Det animale vaksineinstitut skapt av lege og veterinær Ole Olsen Malm, og arbeidet ført videre av F. Lindemann og fra 1931 av Joachim Andreas Voss.

Omtrent på samme tid, 1894, begynte overlege Peter Aaser ved I Avd. Ullevål å fremstille difteriserum for hospitalets eget bruk, senere for hele landet. Det skal dog ikke glemmes at den første som fremstilte difteriserum i Skandinavia skal ha vært O. O. Malm. Serumfremstillingen ble i 1916 overtatt av Medisinalstyrelsens laboratorier på Rikshospitalet, med hestene oppstallet på Cheval og friskt mosjonert av de medisinske hippier i de dager, Johan Holst og Johannes Heimbech, — hippier ved denne anledning avledet av hippos.

Wassermann's reaksjon ble først utført her i landet på eget initiativ alt fra 1908 av den verdenskjente dermatolog (ulcus molle) Rudolf Waldemar Rømeling Krefting, som i 1911 tok sin doktorgrad på dette emne. Han sto for denne undersøkelse som en helt privat forretning den første tid i lokale på Rikshospitalet. Det fortelles at han var så «snill» at han ikke fortalte dem som hadde gjennomgått en Salvarsankur og fortsatt hadde positiv WaR, at så var tilfelle. Snillhet, — eller klokskap, sant eller ikke sant være uavgjort, men slike historier, sanne eller oppdiktede, bidrar ofte til å festne en manns karakteristikk for ettertiden.

Ved sykehusenes epidemi-avdelinger ble det i denne tid, som alt antydte, drevet en ikke uvesentlig bakteriologisk og serologisk virksomhet, av Yngvar Ustvedt og assistenter ved Ullevål, Thjøtta i Bergen og Holmsen i Trondheim.

Hærens bakteriologiske laboratorium av 1919/20 var i første rekke Th. Thjøtta's verk, og man gjør vel ingen urett ved å si at det var her den nyere norske bakteriologi tok sitt utspring. Her ble mange unge bakteriologer skolert, N. Danbolt, S. Dick Henriksen, K. Eide, A. E. Gundersen, O. Hartmann, E. Herne, Johs. Kvittingen, O. Sundt og E. Waaler.

I denne utviklingen skal man ikke glemme den be-

tydelige bakteriologiske virksomhet som var knyttet til Veterinærinstituttet under professor H. H o l t h s myndige ledelse, ikke minst i tuberkuloseforskningen og bekjempelsen, samt arbeidet med den smittsomme kalvekasting sammen med veterinærdirektør H o r n e.

Det som karakteriserte livet ved de patologisk-anatomiske og de sero-bakteriologiske enhetene i denne første perioden var, at de primære oppgaver var av diagnostisk — eventuelt terapeutisk natur. Det var de praktiske problemer i nær tilknytning til klinikken som var bestemmende for virksomheten og for de midlene som ble stillet til disposisjon i form av personale og tekniske hjelpemidler. Det var derfor naturlig at den beskjedne vitenskapelige innsatsen også mest dreiet seg om praktiske iakttagelser, referater av sjeldnere kasus og av nye sykdomsformer oppdaget på hjemlig grunn, samt bearbeidelse av oppmagasinerte materialer. Bare i ringe utstrekning, kvantitativt men ikke kvalitativt, — men dog i økende tempo, — kom der tegn til også fri teoretisk forskning.

Som eksempel på utnyttelse av nyhvervet laboratorieskolering, tar jeg meg friheten av å nevne min egen situasjon. Jeg kom som allround reservelege til Innherred sykehus etter de to år ved Gades Institutt, — med en barberkniv og en trekloss som ga muligheter for å lage frysensnitt på operasjonsstuen. Den ufikserte vevbiten ble innleiret i gummi arabicum og frosset med etylkloridspray, og de virkelige tynne snittene farget med polykromt metylenblått. Jeg medbragte også to små flakonger med tørrserum jeg selv hadde fremstillet for agglutinasjon av tyfoid og paratyfoid basiller. De ble brukt, og som jubileumsgave tillater jeg meg å overrekke restene, i originalflaskene, til Direktøren for Statens institutt for folkehelse.

Det som var de store hindringer var det snevre vitenskapelige miljø på den ene side, og de ytterst fattige hjelpemidler på den annen. Tampen brente for flere, til å gjøre meget viktige vitenskapelige funn, men studiene ble ikke fulgt opp.

De fleste assistenter var midlertidige gjester ved laboratoriene. De hadde søkt dit for å meritere seg, — for andre fag, og instituttsjefene måtte som regel nøye seg med å gi fra seg foreliggende materialer, som kunne bearbeides så noenlunde av amatører. Sjefene selv hadde

ofte andre oppgaver som undervisning og administrasjon, — en del søkte også annet lønnet arbeide for å skjote på sine mer enn beskjedne gasjer.

Miljøets størrelse skal illustreres ved noen få tall. Ved den Første Skandinaviske patologkongress i Stockholm var det bare 4 norske deltagere, og det er interessant å konstatere at bare det ene av de fire foredrag (H a r - b i t z) dreier seg om patologisk anatomi. De øvrige var de B e s c h e's omtale av *Hypersensivitet*, T h j ø t t a's beretning om *Hemoglobinofile bakterier*, og F r. J e r - v e l l talte om *Iso-agglutininer*.

Situasjonen ved den Annen Skandinaviske patologkongress i Oslo 1923 var den, at vi selv som vertsland bare hadde 9 aktive deltagere med fem selvstendige bidrag, 3 innenfor den patologiske anatomi i videste forstand, og 2 innenfor serologi.

Ved den tredje kongressen, i København 1926, var der likeledes 9 norske deltagere, hvorav de 6 var kvalifiserte spesialister.

Selv ved 1920-årenes slutt, ved kongressen i Helsingfors i 1929, var der ennå ikke mer enn 7 norske deltagere, men nu alle kvalifiserte spesialister. Av bidragene dreiet 4 seg om patologisk anatomi, ett om eksperimentell kancerologi, og ett om bakteriologi. Allikevel, det gikk fremover. Først langsomt, så nesten sprangvis i den første halvdel av 1930-årene.

En enorm forbedring inntraff ved opprettelsen av Statens institutt for Folkehelse med bidrag fra Rockefeller-fondet i 1929. Nu ble det mulig å samle de fleste av de spredte sero-bakteriologiske enhetene.

Hit flyttet Medisinalstyrelsens laboratorier med Statens epidemilege, dengang P. M. H o l s t som også ble sjef for den bakteriologiske avdeling etterfulgt av M a r t i n T e s d a l i 1934, en forsker som var kjent for sine Salmonella-arbeider, ved siden av T h j ø t t a, som i 1935 ble professor i faget og fikk sitt moderne institutt, Kaptein W. Wilhelmsen og Frues institutt for bakteriologi.

Til S.I.F.F. flyttet K r e f t i n g med sin Wassermann-reaksjon, fremdeles privat, for i 1937 å bli etterfulgt av O t t o H a r t m a n n, som så tok opp blodtypeserologi og gjorde en pionérinnsats ved organiseringen av den serologiske og immunhematologiske svangerskapskontroll.

WaR var imidlertid tatt opp også andre steder, ved Patologisk-anatomisk institutt på Ullevål, ved Gades institutt i Bergen, og av Chr. S. K i n d t i Trondheim.

Medisinalstyrelsens serumavdeling under E i n a r A a s e r flyttet likeledes inn, og A a s e r var instituttets første direktør. Der ble bygget opp et tidsmessig produksjonsapparat for difteri og tetanus serum, og der ble tatt opp produksjon av vaksiner og toksoider, og det var nettopp disse som bragte difteri og tetanus under kontroll.

Den animale vaksineavdeling under L i n d e m a n n ble i 1931 overtatt av J o a c h i m A n d r e a s V o s s .

Det er klart at en samling av disse enheter måtte virke gjensidig befruktende, og ved S.I.F.F. er der nu skapt en særdeles mangesidig og høyst effektiv organisasjon med mange oppgaver under direktør C h r i s t i a n L e r c h e ' s ledelse, — men dette tilhører den nære tid.

I 1932 ble det opprettet et eget laboratorium for patologi og eksperimentell kreftforskning ved det nyskapede Norske Radiumhospital. Der var én lege (K r e y b e r g), én teknisk assistent og én dyrepasserke, men ved siden av arbeidet på fyrabend B j a r n e D a h l, R o l f B u l l E n g e l s t a d, O l a v T o r g e r s e n, J ø r g e n V o g t og E r i k P o p p e med sine avhandlinger.

Det var ytterligere noen viktige forandringer i 1930-årene. Ved H a a l a n d s død i 1935 ble det nødvendig å dele Gades Institutt i to, og som prosekter ved den patologisk-anatomiske seksjon ble ansatt E i n a r H v a l, og som sjef for den sero-bakteriologiske seksjon T h o m a s M. V o g e l s a n g. H v a l ble i 1941 etterfulgt av E r i k W a a l e r, som var meget vel skolert både som patolog og bakteriolog.

En naturlig følge av den rivende utvikling på tuberkulosefronten var opprettelsen av BCG laboratoriet ved Chr. Michelsens institutt i Bergen under ledelse av den på mange måter fargerike K o n r a d B i r k h a u g, som hadde sin medisinske skoling og utdanning i USA og Frankrike.

Endelig skjedde det også en knopp skytning ved Rikshospitalet. Etter professor H a r b i t z ' s avskjed i 1938 ble hans fagkrets delt, slik at den patologiske anatomi ble overtatt av K r e y b e r g, som da ble etterfulgt av R e i d a r E k e r ved Radiumhospitalets laboratorium,

og rettsmedisinen ble overtatt av prosektor Georg Waaler, som til da hadde gjort sin vesentligste innsats som genetiker (brystkreft hos mennesket, fargesansstudier).

Som alt nevnt ble Veterinærhøiskolen åpnet i 1935.

Jeg har søkt å risse visse trekk av de viktigste instituttenes art og bemanning opp til annen verdenskrig. Jeg har sikkert begått feil, til tross for at jeg har søkt manges råd. Jeg må dog ta feilene på min kappe. Verre er det om jeg av ufullkommenhet ikke har ytet alle deres fulle rett. Derfor ber jeg om tilgivelse, intet i den retning har vært tilsiktet.

Når vi nu har sett institusjonene og folkene, blir neste spørsmål, — hvilke var de medisinske problemer som særlig beskjeftiget dem?

Innenfor kancerologien sto man for konsolidering av den morfologiske diagnostikk og klassifikasjon, — om enn meget sto, — og for den saks skyld ennå står, igjen. Den systematiske utviklingen av strålebehandling av kancer ledet til dannelse av egne «radium-hospital». Forbildene fant man i Sverige med Gösta Forsell og E. J. Heyman, med patologen Olle Reuterswäld, og i Paris ved Cl. Regaud og patologen A. Lacasagne (Institut du Radium) og Gustave Roussy, kliniker og patolog (Institut du Cancer).

Ved århundredets begynnelse hadde Bang og Ellermann vist «ultrafiltrable» partiklers rolle for overføring av levkemi hos høns, og noe senere kom Peyton Rous' oppdagelse av hønsesarkomer som også kunne overføres på samme vis, og så igjen litt senere Shope's virusbetingede papillomer hos jord-ekorn. Dette var begynnelsen på dette feltet, men mer var i vente. Mamma-svulstene hos mus hadde alt fra forrige århundres slutt vakte interesse, og man oppdaget snart opphopning av slike svulster ved innavl. Ingen uten Maud Slye («The old witch in the mouse house in Chicago», C. C. Little) fant noen mendelsk arvefølge, men da dette var lettfattelig, ble hennes teorier grepet, særlig av kirurgene som i sine lærebøker lenge var hennes trofaste tilbedere. Men i 1936 kom Kortweg i Holland og Bittner i USA, samtidig og uavhengig av hverandre frem til «The milk factor» som nu anses for et virus, men som den gang ikke ble kalt så. Noe senere kom virus inn i

bildet ved andre pattedyr-svulster og muselevkemien ble omtalt av J. Eng el b r e t h - H o l m og O. F r e d r i k - s e n ved kongressen i København 1938.

I virusforskningens kjølvann fulgte immunitetsproblemen.

Muse-mamma-svulster førte også hormonproblemer i forgrunnen (L a c a s s a g n e) med studier av ovarier, hypofyse, thyreoidea og thymus.

Fra begynnelsen av 1920-årene kom tjæresvulstene på scenen, og ved de fleste laboratorier var der nu en tjærepøs i flittig bruk. Den videre utvikling var kjemisk fremkalte svulster i hud, lever, blære, og studiet av tobakk-karsinom i lungene.

Blandt de akutte epidemiske sykdommer herjet både difteri og tyfoidfeberen i vårt land i vår forenings første tid. Toxoidene (S I F F) og jakten på basillebærere (H a l l a n d, V o g e l s a n g) bar rike frukter.

Fargestoffene mot sårbakterier kom til utvikling i 1930-årene. Jeg erindrer levende K v e i m's demonstrasjon i Medisinsk Selskap av noen gc. pasienter, behandlet med «Uliron». Hans sluttrepplikk var «Fabelhaft meine Herrschaft». Det var noen få år før tyskerne umuliggjorde en slik uttryksmåte hos oss. «Fokal-infeksjon» var et stadig tilbakevendende tema, med T h j ø t t a og R e i d a r G o r d i n g som ledende aktører.

Tuberkulosen var klinikernes svøpe og «Sanocrysin»-behandlingen som bygget på W a l b u m's eksperimenter var vel det siste eksempel på et avmektig kjemisk terapeutikum. Etter krigen kom jo niacid og antibiotica, — men forinnen hadde C a l m e t t e åpnet nye veier og under ledelse av tuberkulin-diagnostikk startet den stillfarende O l a v S c h e e l og den mindre stillfarende J o h a n n e s H e i m b e c k sin BCG kampanje, som gjorde deres navn verdenskjente. Lübeck'er katastrofen ga et kortvarig støkk og opprinnelse til en hissig tysk-fransk kontrovers.

Virus-problemet var aktuelt også for bakteriologene, og J o a c h i m V o s s syslet med Twort-d'Herelle's fenomen, eller bakteriofagi. Den post-vaksinale encefalitt ble stadig drøftet, og virus var et hovedtema ved Kongressen i København 1938.

Det retikulo-endoteliale system som ble tatt opp av A s c h o f f i Freiburg fanget manges interesse. «Syste-

met» ble stimulert eller blokket, alt etter ens mer eller mindre tåkete forestillinger, og ekstrakter og dekokter ble benyttet til å forsinke alderdommens inntreden eller til å helbrede svulster. Det var en saftig beitemark for ukritiske entusiaster og sjarlataner.

Blod-serologiens mange aspekter sto stadig på dagsordenen. — WaR og Kahn's og Müller's reaksjoner, blod-typinger ble stadig mer raffinert (Kongressen i 1929), senkningsreaksjon (F å h r æ u s) fikk sin brede kliniske plass, og sin teoretiske bakgrunn diskutert.

Boeck's sarkoid var en nasjonal hobby, hvor etterhvert også andre blandet seg inn. Her kom *Kveim's* reaksjon igjen som en norsk nyhet.

Vevdyrkingen, innledet av *Harrison* og *Carrel*, ble tatt i anvendelse, således av *Ragnvald Ingebriksen*.

Den bakteriologiske teknikk ble mer subtil og krevde et finere utstyr og et større personale.

Skal jeg stanse her, ved krigens utbrudd, vil man se at «de harde tredveåra» ikke var harde for våre fag. Tvert imot, der fant en betydelig ekspansjon sted, med mange flere disipliner, mer raffinert teknikk, mange nye institutter og stillinger, og videre åndelige perspektiver.

Så senket krigsnatten seg over oss, og de første årene etter krigen viste en fattigdom og en viss mental fortumling som dog hurtig ga seg, og den følelse av felleskap som krigen skapte, forenet med friskt mot og bedret økonomi, ga grunnlaget for den vekst av vårt fag som nu er velkjent også for den yngre generasjon.

Men, det kan muligvis lønne seg idag fremdeles å holde minnet om den arkaiske periode vedlike. Jeg er ikke helt overbevist om at verdens opphetede økonomi er helt sunn, jeg er ikke helt overbevist om at ikke en del av dem som har levet opp i overfloden en dag vil måtte resignere i sine krav. Treklossen og barberkniven kommer ikke tilbake, men evnen til å hjelpe seg med primitive midler kan igjen komme til nytte.

Til slutt vil jeg gjerne overfor mine kolleger få gi uttrykk for min store taknemlighet over å ha fått anledning til å delta i dette felles arbeide. Våkenetter har der vært og perioder hvor binyremargen nærmest har vært rosafarget. Barberkniven, floretten og storsleggen har vært i bruk, — hver til sin tid.

Til takken for hva jeg har mottatt av hjelp og oppmuntring, — og motstand som stimulerte fagocytosen!, vil jeg få knytte ønsket om at våre fag må blomstre, — og at deres utøvere alltid vil ha muligheter til å arbeide med glede, — men en vesentlig forutsetning for det siste er, — at man også har evnen til å glede seg.

Forfatterens adresse: Munkedamsveien 79, Oslo 2